

ЧИ ЗМОЖЕ ЗЕЛЕНСЬКИЙ БУТИ РЕФОРМАТОРОМ?

Комік Володимир Зеленський лідирує на виборах в Україні і може стати наступним президентом. Дехто стверджує, що Зеленський – єдиний шанс країни на реформи і що він може зламати стару систему.

Чи може Зеленський бути реформатором?

Коротка відповідь: Ні. Ось чому.

Американський політолог Семюел Гантінгтон якось написав, що революція легша за реформи. Зробити революцію – це зруйнувати ззовні; її може здійснити будь-хто – від селянина з косою до робітника з молотком чи інтелігента з пістолетом. Реформа є складнішою, значно, значно складнішою, бо її суть – зміни зсередини.

Реформатори – це люди, які хочуть поліпшити систему наявних політичних, соціальних, економічних і культурних інститутів, причім вони є частиною тієї ж системи. А радикальні реформатори – це люди, які хочуть змінити чинні інституції до такої міри, щоб у результаті змінилася система, частиною якої вони є. Ні реформа, ні радикальна реформа не є легкими. Обидва типи реформаторів повинні мати п'ять характерних рис.

По-перше, вони повинні мати глибокі знання про чинну систему влади. Зокрема, вони повинні розуміти, як працює система державних інститутів: який інститут що робить, як приймають закони, як формують бюджети, як повноваження і влада розподіляються в центрі, на периферії і між центром а периферією.

По-друге, реформатори і радикальні реформатори повинні знати, хто є гравцями – як ті особи, що займають керівні посади в системі реформованих ними інститутів, так і ті особи, які мають владу, що походить від їхнього багатства, контактів або позицій впливів поза офіційними урядовими структурами.

По-третє, реформатори і радикальні реформатори мусять мати чітке розуміння, які зміни в яких інституціях вони мають намір здійснити, а також повинні бути спроможні окреслити, як ці зміни відбуватимуться. Вони не можуть просто пообіцяти, що зроблять «щось краще» і що виконають усе, що в їхніх силах, щоби позитивні зміни дійсно відбувалися. На відміну від революціонерів, реформатори повинні мати щось на зразок проекту, який деталізує, як вони планують дістатися з пункту А в пункт В і з пункту В у пункт С.

По-четверте, реформатори і радикальні реформатори повинні мати щось на кшталт бази, яка більш-менш підтримує їхню візію. Має бути якийсь електорат (бажано всередині системи), який хоче таких же змін. Самі реформатори нічого не можуть зробити, незалежно від їхньої можливої яскравості.

Нарешті, реформатори – а особливо радикальні реформатори – мусять бути спритними. Вони повинні укласти угоди в накурених підсобках, міняти коней на верблюдів, вдумувати компроміси з сумнівними гравцями, обіцяти неможливе до реалізації, не виконувати обіцяне і можливе до реалізації – бо процес зміни інститутів зсередини означає постійні домовляння зі всіма підряд, хто може прислужитися вашим цілям, одночасно зберігаючи підтримку союзників і свою базу. Реформатори повинні бути типовими політиками – саме такими людьми, які дають політикам що злу славу.

Як Зеленський пасує до цього?

Боюся, не дуже.

Він явно не володіє глибокими знаннями про чинну в Україні систему влади. Він також не розуміє, як працюють державні інститути. Зауважте – це не його вина. Зрештою, він шоумен і комік за професією, і я впевнений, що він досконало знає всі тонкощі шоуменства і комедії.

Він явно не знає гравців – з тієї ж причини. Він знає Ігоря Коломойського, але ославлений олігарх із Дніпра (який дійсно допоміг врятувати Україну від російської агресії 2014 року і зробив великий внесок у відродження єврейського життя) навряд чи є всесвітом політичних гравців України. По суті, це буде Зеленський проти системи – або, кажучи більш наглядно, комік проти глибокої української держави.

Він явно не має чіткого розуміння того, які зміни яких інститутів він збирається здійснити, і не може обумовити, як ці зміни відбудуться. Звичайно, Зеленський може найняти армію консультантів і самозваних реформаторів зі знаннями, яких йому бракує. Безумовно, це б допомогло – але тільки до певного моменту. Зрештою, особи, яка не знає, до чого прагне, буде дуже складно визначити, які радники мають таку саму візію – або не мають. Президент США Дональд Трамп може бути прикладом. Думаю, радники Зеленського швидко розчаруються, коли зрозуміють, що їх бос не має найменшого поняття.

У Зеленського явно немає бази всередині системи – а коли і є, то це Коломойський, що навряд чи віщує добрі перспективи стосовно здатності Зеленського боротися з олігархами і корупцією. Зеленський може мати певну базу поза системою – це його виборці на південному сході й серед молоді. Але український південний схід є антиреформістським, а українська молодь, найімовірніше, вирушить на Захід, як тільки втратить надії на негайну трансформацію України.

Зеленський може бути спритним – хоча б тому, що актори й комедіанти повинні вміти вдавати. Але чи є безсоромно лукавим? Ми не знаємо.

Ми знаємо, що шанси Зеленського стати реформатором нульові. Якщо ви переконані, що з 2014 року в Україні абсолютно нічого не змінилося на краще, то Зеленський може хіба погіршити ситуацію. Він або зовсім зупинить реформи, або кине країну в такий адміністративний хаос, який тільки може викликати зовсім недосвідчений президент. Чи може Україна дозволити собі хаотичного Трампа?

Олександр МОТИЛЬ

*Alexander Motyl
Could Zelenskiy Be a Reformer?
Atlantic Council, 06.03.2019*

